

8. Pseudokrasové jeskyně

Úvod

Přehled jeskyní

Moravskoslezské Beskydy - Radhoštská hornatina

Hostýnsko-vsetínská hornatina - Vsetínské vrchy

Hostýnské vrchy

Vizovická vrchovina - Komonecká hornatina

Javorníky - Pulčínská hornatina

Závěr

8. Pseudokrasové jeskyně

Úvod

Protože je území okresu Vsetín budováno většinou flyšovými horninami, je zde přítomnost krasových jeskyní prakticky vyloučena. Přesto se zde nachází poměrně mnoho **pseudokrasových jeskyní**, a to zejména jeskyní **rozsedlinových** a **suťových**.

Jeskyně vznikají v hrubozrnných pískovcích a slepencích již od pleistocénu. V místech, kde mají lavice pískovců vhodný sklon a dosti velké relativní převýšení vůči svému okolí, dochází ke gravitačnímu rozšiřování tektonických puklin, vzniklých již při vrásnění hornin. Roli smykových ploch přebírají vrstvy jílovců, jejichž plasticita se zvyšuje při jejich zvodnění. Tímto způsobem vznikají **jeskyně rozsedlinové**, které mají charakter úzkých a vysokých rozsedlin.

Suťové jeskyně vznikají v suťových haldách a dalších balvanových akumulacích ve dnech snížením nebo na svazích. Balvanité akumulace mrazového zvětrávání a gravitačních procesů (např. skalního řízení, blokových posunů). Jeskyně mají nepravidelný tvar podmíněný nahromaděním a velikostí balvanů suťových akumulací. Tvar rozsedlinových jeskyní je více pravidelný, vázaný na průběh odlučných ploch (pukliny, vrstevní plochy). Stropy těchto jeskyní jsou často tvořeny zaklíněnými skalními bloky. Na dně pseudokrasových jeskyní jsou často spadané bloky, ostrohranná suť, splavený jíl a v blízkosti vchodů recentní organický detrit.

Jeskynní chodby mají charakter úzkých a vysokých rozsedlin, v místě křížení několika původních puklin vznikají nevelké prostory. V případě suťových jeskyní jsou chodby často spíše nižší, širší a spletitější než u jeskyní rozsedlinových. Stropy obou typů jeskyní jsou tvořeny zaklíněnými bloky a balvany nebo vrstevními plochami svrchních přesunutých vrstev. Na dně jsou pak spadané bloky, ostrohranná suť, splavený jíl a v blízkosti vchodů organický detrit. Na stěnách a stropě se usazuje splavený (*alochtonní*) jíl, nazývaný „slimr“. Vzácněji se z vyluhovaného vápnatého tmele pískovců sráží drobná brčka - např. v jeskyni Cyrilka. Častější než brčka jsou však různé formy bradavičnatého až pisolitického sintru (Baroň 1997 a). Z mikroklimatického hlediska jsou pseudokrasové jeskyně flyšových Karpat spíše dynamické. Je to dáno především množstvím různých spár a skulin, jimiž jeskyně komunikuje s blízkým povrchem. Teplota v jeskyních nejvíce kolísá v blízkosti vchodu, s rostoucí vzdáleností od vchodu se amplituda změn postupně snižuje. V hlubších částech jeskyní (delších než 20 m) se teploty pohybují v rozmezí od 4,5°C na jaře do 12°C na podzim. Relativní vlhkost vzduchu dosahuje hodnot 90 - 100% (Baroň a Řehák, 1997).

Příznivé mikroklimatické podmínky jsou využívány v průběhu celého roku. V letním období vyhledávali jeskyně valašští pastevci, kteří používali jeskyně coby přirozené sklepy k uskladnění mléčných výrobků. V blízkosti jeskyní si pak často stavěli své salaše (Wagner a kol., 1990). V zimě pak relativně teplé, vlhké a stabilní mikroklima jeskyní vyhledávají různé druhy bezobratlých, obojživelníků a savců (netopýři), kteří zde zimují. V jeskyních i během zimního období rostou různé druhy hub. Pseudokrasové jeskyně nejsou pozoruhodné jen jako zimoviště často vzácných a ohrožených druhů živočichů, ale jsou důležitými objekty geologického a geomorfologického bádání. Nemalý je též jejich kulturní význam. V okolí pseudokrasových jeskyní se nacházela pravěká hradiště (Kopce), k řadě jeskyní se vážou lidové pověsti. Je tedy zřejmé, že pseudokrasové jeskyně zasluhují patřičnou pozornost.

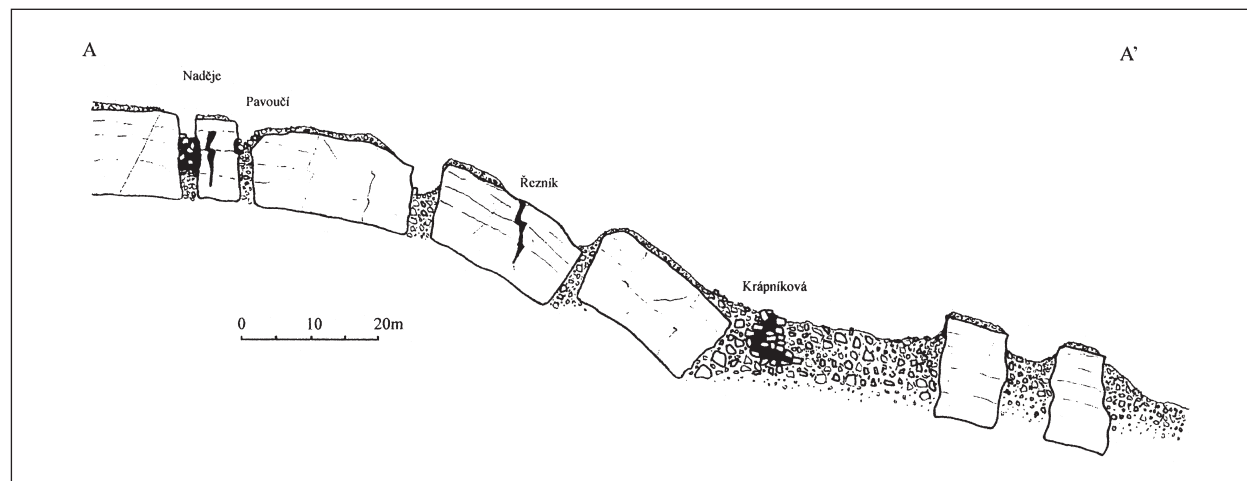
Přehled jeskyní

V okrese Vsetín bylo dosud lokalizováno celkem 39 pseudokrasových jeskyní. V předkládaném textu se bude zabývat jen nejvýznamnějšími podzemními prostory. Jako pseudokrasová jeskyně byl hodnocen jakýkoliv podzemní prostor, vzniklý přirozenou cestou ve flyšových horninách bez procesů krasování, o délce větší než 3 metry. Výzkumem pseudokrasových jeskyní v našem regionu se v současné době zabývají především speleologové ze ZO ČSS 7-01 ORCUS působící v Bohumíně, Frýdku - Místku a Vsetíně, členové ZO ČSOP Vsetín, pracovníci správy CHKO Beskydy, Ústavu geoniky AV ČR, pobočky v Brně a ČGÚ, pobočky Brno a řada jiných.

Moravskoslezské Beskydy - Radhošťská hornatina

Nejdelší pseudokrasovou jeskyní na Moravě a také nejvýznamnější jeskyní v okrese Vsetín je rozsedlinová jeskyně **Cyrilka** na Pustevnách. Vstup do této 370 m dlouhé jeskyně se nachází asi 250 metrů východně od rozhledny Cyrilka v blízkosti silnice na Pustevny, v mělké sníženině pod 2,5 m vysokou skalkou (Wagner a kol. 1990). Velká část prostorů jeskyně leží v těsné blízkosti povrchu. Místo se na stropě vysrážela drobná brčka o délce 10 - 20 cm. Jeskyně Cyrilka je významným zimovištěm netopýřů.

V místě zvaném Záryje na jihovýchodním svahu hřebtu Radhoště 2 km západně od Pusteven se nachází několik rozsedlinových jeskyní o délce 8 - 45 m. Povrch na této lokalitě je tvarován do řady terénních stupňů, obnažených skalních výchozů, zejména rozsedlin a pseudokrasových závrtů. Nejznámějšími jsou jeskyně **Biskupovka**, **Reichova díra** a „**Jeskyně v Kapradí**“ (Wagner a kol. 1990).

Náčrt lokality Kopce (699 mnm) asi 1 km severně od obce Lidečko.

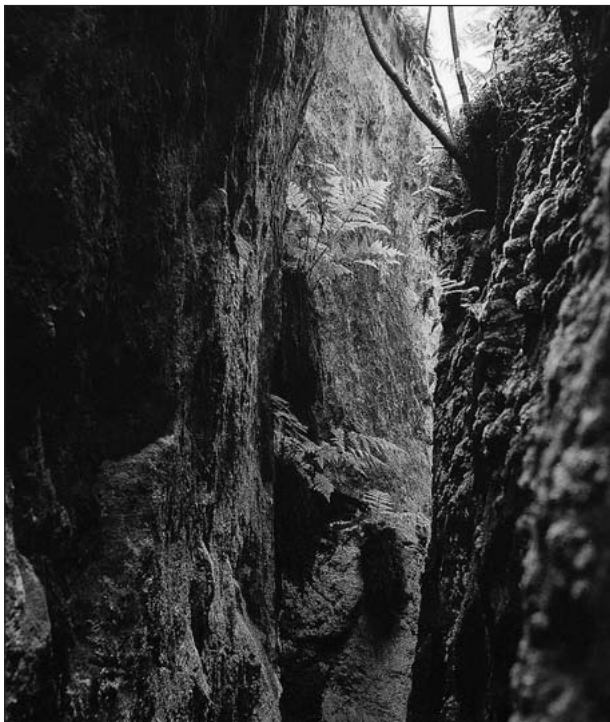
Jeskyňe **Volářka**, ležící asi 1 km západně od vrcholu Radhoště (1129 mnm), měla představovat spletitý podzemní systém, ovšem tyto údaje nejsou hodnověrně podloženy. Dnes z jeskyňe zbývá jen několikametrové torzo. Další drobnou jeskyňu v této oblasti je **jeskyňe na Černé hoře**, která je 12,5 m dlouhá (Wagner a kol. 1990).

V blízkosti severovýchodní hranice okresu, na Čertově mlýně (1205 mnm), se nachází další pseudokrasová lokalita. Na JZ svazích je reliéf členěn v sérii několika podélných prohlubní a probíhajících souběžně se svahem. Nejvýraznější z těchto zejících rozsedlin je 100 metrů dlouhá a vybíhá od vrcholu Čertova mlýna jižním směrem. Na jejím jižním konci se nachází skalní útvar zvaný Čertův stůl. Z pěti odtud popisovaných jeskyň je nejhlubší (30 m) a zároveň nejdelší (74 m) jeskyňe **Čertova díra**. Ta leží asi 150 m JJZ od vrcholu. Jeskyňe je výrazně vertikální, vytvořena na jediné tektonické poruše, má 2 vchody. Další jeskyňe **Vasko** má také 2 vstupy a je 30 m dlouhá. Drobnější jeskyňe **Čertův mlýn I-III** jsou původu rozsedlinového a suťového (Wagner a kol. 1990). Za zmínku stojí též nejhlubší pseudokrasová propast v ČR - **Kněhyňská propast**, jejíž hloubka je 57 metrů. Vstup se nachází 1 km jihovýchodně od vrcholu Kněhyně (1256 mnm) mimo území okresu Vsetín.

Hostýnsko-vsetínská hornatina - Vsetínské vrchy

Pod vrcholem Léští (899,6 mnm) asi 4 km SSV od Karolinky jsou známy jeskyňe zvané **Kobylské důry**. Celkem 5 převážně suťových jeskyň vzniklo v pískovcích belovežského souvrství v odlučné hraně rozsáhlého sesuvu. Nejdelší jeskyňe **Pokladnice** je 13 metrů dlouhá a v nejnižších částech jeskyňe se nachází malé jezírko. Také v jeskyňi **Studánka** jsou malá jezírka, z nichž několik metrů pod jeskyňu vyvěrá potok Bílá hlína. Nedaleko od jeskyňi existuje též mrazový srub, ponorný tok v sutích a dva pseudokrasové závrtky (Baroň 1997 b, Kirchner 1994, 1995, Kirchner a Krejčí 1997).

Další pseudokrasovou lokalitou ve Vsetínských vrších je Vaculov. Rozprostírá se asi 3 km severozápadně od vrcholu Cáb (842 mnm). Území je budováno pískovci a jílovci

Detail z Pulčínských skal

belovežského souvrství a je postiženo rozsáhlými sesuvy, na než je vázán vznik řady terénních valů, skalních výchozů, jezírek, balvanových polí a až 36 pseudokrasových závrtů. V čele jednoho z dílčích sesuvů pod čtyřmetrovou skalkou se nachází vstup do jeskyňe **Vlčí díra**. Jeskyňe je 11 m dlouhá a v současnosti dochází k jejímu postupnému zařícení. Potok Bystřička na lokalitě Vaculov protéká ve svém horním toku asi 100 m dlouhým kaňonem s výškou stěn až 18 metrů (Baroň 1995).

Drobné jeskyňe uvádí též Wagner a kol. (1990) z vrchu **Zámčisko** jižně od přehrady Bystřička.

Hostýnské vrchy

Na Křížovém vrchu (670 mnm) v údolí Semetín u Vsetína, asi 250 m JJV od vrcholu se nachází mrazový srub 150 m dlouhý a vysoký až 10 metrů. V její jihozápadní části se nachází svislý vstup do jeskyňe **Zbojnická**. Pod 2,5 m hlubokou vstupní šachtou pokračuje jeskyňe stupňovitě klesající úzkou a nízkou 5 m dlouhou chodbou do závěrečného 2,5 m dlouhého a až 1 metr širokého prostoru. Celková délka jeskyňe je 20 metrů s hloubkou 12 m (Wagner a kol. 1990). Intenzita gravitačních pohybů bloků pískovce, mezi nimiž jeskyňe vznikla, je v současnosti velmi vysoká. Proto jsou návštěvy této jeskyňe z bezpečnostního hlediska krajně nevhodné.

Jiná lokalita je v místě zvaném Damašek. Asi 2,5 km severozápadně od obce Hošťálková je v tělese starého sesuvu v mělké závrtovité sníženině vstup do 9 m dlouhé rozsedlinové jeskyňe. O přítomnosti více podzemních prostorů v okolí napovídá několik dalších sníženin.

Vizovická vrchovina - Komonecká hornatina

Cennou pseudokrasovou lokalitou je vrch Kopce (699 mnm) asi 1 km severně od obce Lidečko. Pseudokrasové tvary se vyvinuly v antiklinálně deformovaných středně zrnitých pískovcích *lubačovických vrstev* asi 100 m SSV od vrcholu, v oblasti rozsáhlého kerného sesuvu (Baroň 1997 a, Baroň a Řehák 1997, Kirchner 1996, Kirchner a Krejčí 1997, Kirchner a Řehák 1995). Vznik tohoto sesuvu pravděpodobně souvisí též se zaříznutím říčky Senice v průlomové soutěsce Lomensko. Projevy gravitačních pohybů jsou zde neustále pozorovány na povrchu i v podzemí. Povrch je členěn v řadu terénních valů, otevřených rozsedlin, skalních výchozů, nachází se zde suťové pole, 3 pseudokrasové závrtky a 12 jeskyň (Baroň a Řehák 1997). Největší jeskyňe se nazývá **Naděje**, je rozsedlinová a dlouhá 101,5 metru. Její dvě patra jsou propojena 6 metrů hlubokou propástkou. Prostory horního patra jsou spíše širší a nižší, kdežto chodby spodního patra mají charakter úzkých, dlouhých a až 9 metrů vysokých rozsedlin. Jeskyňe má 3 vchody a je zimovištěm netopýřů. Jeskyňe **Kolonie** (60 m) a **Slimrovka - Ďáblova díra** (40 m) jsou také významnými zimovišti netopýřů. Pozoruhodná je i 33 metrů dlouhá jeskyňe **Krápníková**, jež byla pojmenována podle stalaktitu o délce 3 cm. V jeskyňi jsou místy na kamenech drobné keříčky pisolitického sintru. Další jeskyňe **Propast**, **Pavoučí**, **Řezník**, **Psí díra**, **Ve žlebu**, **Cedník**, **Liščí** a **Sírkárna** jsou drobnější a méně významné.

Javorníky - Pulčínská hornatina

V NPR Pulčín-Hradisko jsou dosud zdokumentovány 4 jeskyňe. Největší je rozsedlinová jeskyňe **Velhyba (Pod kazatelnou I)** dlouhá 42 metrů. Je významným zimovištěm netopýřů. V její blízkosti je i patnáctimetrová jeskyňe **Pod Kazatelnou II** (Wagner a kol. 1990). Nad skaliskem

Pět kostelů se nachází 25 metrů dlouhá jeskyně **Hliněná** a pod útvarem zvaným Ancona se nachází šestimetrová jeskyně **Lízinka** (Baroň nepubl.). Na celé lokalitě se nachá-

zí řada dalších drobných jeskyněk sutového i rozsedlinového charakteru a je zapotřebí jí ze speleologického hlediska věnovat vyšší pozornost.

Tabulka: Přehled jeskyní v okrese Vsetín

Vysvětlivky: Orogr = orografický celek, Msl. Beskydy = Moravskoslezské Beskydy, PP = přírodní památka, PR = přírodní rezervace, NPR = národní přírodní rezervace

The list of the caves in the Vsetín district

Legend: Orogr = orographical unit, Msl. Beskydy = Moravian-Silesian Beskids, PP = natural monument, PR = nature reserve, NPR - national nature reserve

Název jeskyně Name of a cave	Orogr	Délka Length (m)	Hloubka Depth (m)	Lokalizace Localisatoin
Cyrlka	Msl. Beskydy	370	-	Prostřední Bečva, Pustevny, PP
Čertova díra	Msl. Beskydy	74	30	Pr. Bečva, Čertův mlýn, NPR
Vasko	Msl. Beskydy	30,5	-	Pr. Bečva, Čertův mlýn, NPR
Čertův mlýn I	Msl. Beskydy	13	-	Pr. Bečva, Čertův mlýn, NPR
Čertův mlýn II	Msl. Beskydy	6	-	Pr. Bečva, Čertův mlýn, NPR
Čertův mlýn III	Msl. Beskydy	7	-	Pr. Bečva, Čertův mlýn, NPR
Biskupovka I	Msl. Beskydy	42	-	Dolní Bečva, Záryje
Reichova díra	Msl. Beskydy	41	-	Dolní Bečva, Záryje
V kapradí	Msl. Beskydy	8	-	Dolní Bečva, Záryje
Šampiónka	Msl. Beskydy	5	-	Dolní Bečva, Záryje
Černá hora	Msl. Beskydy	12,5	-	Dolní Bečva, Radhošť
Volářka	Msl. Beskydy	18	-	Dolní Bečva, Radhošť
Pokladnice	Vsetínské vrchy	13	-	Karolinka, Kobylská
Studánka	Vsetínské vrchy	5,5	-	Karolinka, Kobylská
Javorová	Vsetínské vrchy	4	-	Karolinka, Kobylská
Hnízdo	Vsetínské vrchy	3	-	Karolinka, Kobylská
V kapradí	Vsetínské vrchy	7	-	Karolinka, Kobylská
Vlčí díra	Vsetínské vrchy	11	-	Malá Bystřice, Vaculov
Na Klenově I	Vsetínské vrchy	6	-	Bystřička, PR Klenov
Na Klenově II	Vsetínské vrchy	4	-	Bystřička, PR Klenov
Zbojnická	Hostýnské vrchy	20	12	Ratiboř, PP Křížový
Damašek	Hostýnské vrchy	9	-	Hošťalková, Damašek
Naděže (Překvapení)	Vizovické vrchy	101,5	-	Lidečko, PP Kopce
Kolonie	Vizovické vrchy	73	10	Lidečko, PP Kopce
Slimrovka (Ďablova díra)	Vizovické vrchy	asi 40	-	Lidečko, PP Kopce
Krápníková	Vizovické vrchy	33	8,2	Lidečko, PP Kopce
Propast	Vizovické vrchy	24	asi 8	Lidečko, PP Kopce
Pavoučí	Vizovické vrchy	3	-	Lidečko, PP Kopce
Liščí	Vizovické vrchy	asi 7	-	Lidečko, PP Kopce
Sirkárna	Vizovické vrchy	asi 3	-	Lidečko, PP Kopce
Řezník	Vizovické vrchy	asi 22	-	Lidečko, PP Kopce
Ve žlebu	Vizovické vrchy	5	2,7	Lidečko, PP Kopce
Psí díra	Vizovické vrchy	3	-	Lidečko, PP Kopce
Cedník	Vizovické vrchy	asi 3	-	Lidečko, PP Kopce
Velryba (Pod kazatelnu I)	Javorníky	42	-	NPR Pulčín - Hradisko
Pod kazatelnu II	Javorníky	15	-	NPR Pulčín - Hradisko
Hliněná	Javorníky	asi 25	-	NPR Pulčín - Hradisko
Lízinka	Javorníky	6	-	NPR Pulčín - Hradisko

Závěr

Jeskyně vznikající v nekrasových horninách budí daleko menší zájem badatelů než atraktivnější jeskyně krasové. Na rozdíl od krasových dosahují sekundární pseudokrasové jeskyně menších rozměrů, jsou těžce přístupné a chybí v nich klasická krasová výzdoba. Ukazuje se však, že mohou být významné například tím, že poskytují cenné informace o gravitačních pohybech (sesuvech a skalním řícení), nebo

těž mohou poskytovat útočiště mnoha ohroženým druhům živočichů. Z území okresu Vsetín je dosud známo 38 jeskyní, přičemž se zde nachází nejdelší pseudokrasová jeskyně na Moravě. Nedaleko hranic okresu se nachází též nejhlubší pseudokrasová propast v ČR. Tato fakta činí z našeho regionu jednu z nejvýznamnějších oblastí ČR s výskytem podzemních pseudokrasových tvarů.

